

АНТРОПОГЕНЕЗ (від *антропо...* і *γένεσις* — походження) — цілісний процес становлення людини як виду, її фізичного типу, соціальної життєдіяльності і всього соціального комплексу; розділ *антропології*, що вивчає цей процес. У першому значенні А. — перехід. період від тварин. світу до люд. суспільства. Витоки А., згідно з сучас. наук. уявленнями, — в екваторіал. Африці, де бл. 2 млн рр. тому в середовищі назем. мавп склалися передумови для їх олюднення. Перехід. істотами періоду А. були презинджантропи, що одержали назву *Homo habilis* («людина уміла»); археоантропи (пітекантропи та близькі до них форми), відомі під назвою *Homo erectus* («людина, яка ходить прямо»), та палеоантропи (неандертальці), за якими закріплено назву *Homo neandertalensis* (у сучас. антропол. літературі неандертальців часто розглядають як підвид виду *Homo sapiens*). Бл. 1 млн рр. тому пітекантропи досягли Пн. Африки й почали освоювати Євразій. континент. Закінчився А. на різних тер. Старого Світу, зокрема України, бл. 35 тис. рр. тому. Він ознаменувався виходом на істор. арену людини сучас. фіз. типу — *Homo sapiens* («людини розумної»), якій притаман. уже цілісний спосіб соціального буття, з остаточно сформ. свідомістю, працею та колективністю. Осн. структур. одиницею періоду А. була праобщина. В археології період А. репрезентовано пам'ятками *раннього палеоліту*. В Україні знач. внесок у дослідж. ранньопалеолітичних пам'яток та формування на цій основі джерел. бази з проблеми А. зробили *Ю. Колосов*, *В. Гладилін*, *В. Чабай*, *В. Степанчук* та ін. археологи.

Філософ.-методол. аспекти теорії А. розробляли *С. Кримський*, *В. Іванов*, *І. Молчанов*, теор. А. — *Є. Данилова*, *С. Смирнов* та ін.

Рекомендована література

1. Кримський С. Б. Генезис форм і законів мислення. К., 1962;
2. Семенов Ю. И. Как возникло человечество. Москва, 1966;
3. Молчанов І. М. Суспільні відносини як фактор виділення людини з природи // Філософсько-соціологічні проблеми сучасної науково-технічної революції. К., 1976;
4. Іванов В. П. Мировоззренческие проблемы эволюции природы и становления человеческого мира // Человек и мир человека. К., 1979;
5. Молчанов И. Н. Природная и социальная сущность антропогенеза // Там само;
6. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. Москва, 1983;
7. Смирнов С. В. Специфізація знарядь як фактор антропогенезу // Археологія. 1998. № 1;
8. Його ж. Походження людства: питання професіоналізму досліджень проблеми в археології палеоліту // Там само. 1998. № 3;
9. Войтенко В. П. Феномен людини. Дванадцять дзеркал. К., 1999.

С. В. Смирнов

Бібліографічний опис:

Антропогенез / С. В. Смирнов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-43055>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).